

Llengües africanes, llengües europees

Aturar el genocidi intel·lectual a les universitats africanes

El príncep Kum'a Ndumbe III*

*Lo si kodisę bato matoi na bwambo bwa bakala mọ na mọ! O si bi tẹ nja we nọ, sele o kọ mbuke!
O ma bẹ o mboa ngọ nya wameng, o si bie ndand'a ngọ nya mbia, o si bie neni o ma kema nọ ná o bele ba mbambe bongo e?
O pimbedi tẹ, baisę, mota ndedi a ma leye oa ngeambo!*

*(“No us ompliu sempre les orelles amb la llengua dels blancs! Si no saps qui ets, llavors sigues primer mut!
Ets a casa teva i no fas més que menysprear la teva genealogia; no saps ni amb quins mots cridar els seus avantpassats!
Si t'has perdut, demana: la misericòrdia t'indicarà el camí de casa.”)*

Parlo duala en hores de globalització? Evidentment, és el que em manté dempeus i el que em fa caminar amb el cap ben alt mentre dialogo amb Occident en les seves llengües.

Les universitats en els països africans no són sempre universitats africanes, en la majoria dels casos són d'obediència estrangera, occidental, europea o nord-americana. La concepció, la filosofia, l'orientació, la recerca, fins i tot els rituals de les cerimònies acadèmiques, són sovint una mala còpia, a vegades força grotesca, de les universitats de les velles o noves metròpolis. És urgent que les universitats d'Àfrica esdevinguin universitats africanes, que les universitats del Camerun esdevinguin universitats cameruneses. El genocidi intel·lectual ja ha fet massa mal a casa nostra, ja n'hi ha prou, s'ha de parar.

El meu discurs no és ni antiblanc, ni xenòfob. Es tracta aquí de desemmascarar els mecanismes d'un embrutiment mortal que priva la humanitat sencera de preciosos coneixements científics desenvolupats pels pobles negres durant mil·lenis. Aquest discurs interpel·la també el blanc perquè es faci aquesta pregunta: “Què ha significat ser blanc en els cinc últims segles i quines n'han estat les repercussions per al blanc mateix i per als altres?”.

**La llengua del blanc,
és la llengua ras i curt, sembla.**

M'adreço a vosaltres en francès, en la llengua del blanc, aquí a Yaoundé, capital del Camerun, en aquest entorn universitari destinat a la petita minoria que ha acceptat

JOHN FRIEL

Els escolars camerunesos són educats en la llengua dels excolonitzadors

d'agenollar-se davant el poder omnipotent i multiforme de les metròpolis colonials d'Occident. L'àmplia majoria dels camerunesos no tindrà accés a aquest discurs articulat en una llengua que no és la seva i que ha fet d'ells els exclosos de la presa de decisions sobre seu propi destí. La llengua de l'estranger ha esdevingut a casa nostra la clau d'accés a les institucions amb què ens regim i a les decisions que guien la nostra quotidianitat. La competició per l'aprenentatge d'aquesta llengua s'ha tornat una obsessió pel fet que calgui emprar totes les armes per

**La llengua de l'estranger
ha esdevingut la clau
d'accés a les institucions
i a les decisions
que guien la nostra
quotidianitat**

a escapar de l'exclusió en què es troba la immersa majoria de la població. La universitat és una etapa superior d'aquesta competició en l'extraversió. La llengua utilitzada per la universitat és una de les primeres condicions d'accés. No sabeu la llengua del blanc, de l'estranger; llavors no teniu el dret a la formació en la vostra pròpia casa, ni tan sols a l'escola primària; no teniu el dret a cap formació de valor sigui quin sigui el vostre camp, i pitjor per a vosaltres. No voleu parlar la llengua del blanc, la llengua, ras i curt? Llavors quedeu-vos en el vostre barbarisme articulat en el vostre patuès incompreensible, el vostre dialecte incapaç de conduir el pensament, la vostra llengua vernacla ben poc apropiada per a la creació i el progrés. No hi ha més llengua que la llengua del blanc. Aquesta llengua del blanc vehicula el pensament, la visió del món, articula la creació i el progrés de manera universal, igual de bé per a ell que per a vosaltres, tots aquests petits negres assedegats d'una plaça al sol administrat per l'home blanc. És urgent desmantellar aquesta lògica de dominació excessiva que passa per l'aprenentatge de la llengua de l'altre mentre es perd la memòria d'un mateix i s'esdevé incapaç d'articular una manera pròpia de pensar gràcies al vehicle de la pròpia llengua.

Cheikh Anta Diop va traduir la teoria de la relativitat d'Albert Einstein en llengua wòlof per demostrar que no solament en l'idioma dels antics egipcis els negres podien saber de matemàtiques, física química o medicina, sinó també que les llengües africanes d'avui en dia són capaces d'estructurar el pensament en totes les disciplines científiques. Això no significa que els manuals escolars i universitaris puguin ser avui en llengües africanes; això significa que la corretja de la dominació colonial i postcolonial a través de la imposició de la llengua del blanc a casa nostra ha estat posada en evidència i que la direcció per a sortir d'aquesta dominació i del subdesenvolupament que engendra és clara. Aquesta direcció diu: els africans s'han de tornar a apropiari de les seves llengües, tornar-les a convertir en el vehicle fonamental dels seus pensaments, de les seves creacions, de les seves educacions, dels seus somnis, de les seves visions del món. No

---

Cap nació no s'ha desenvolupat eradicant la seva o les seves pròpies llengües o introduint la llengua d'un altre poble sense quedar sota la dominació d'aquella durant força temps

---

és una simple qüestió d'idioma. És una qüestió de supervivència de la nació, de control col·lectiu del destí d'un poble; és una qüestió de desenvolupament pensat i dut a terme per una nació per a la seva pròpia puixança.

Llengua, herència científica i articulació del pensament

Cap nació no s'ha desenvolupat eradicant la seva o les seves pròpies llengües o introduint la llengua d'un altre poble sense quedar sota la dominació d'aquella durant força temps. Cap nació no s'ha desenvolupat tallant el cordó umbilical amb la seva herència intel·lectual i espiritual, decretant que cap herència pròpia, sobretot científica, no serà palpable i que bruscament tot ha de venir de l'exterior, del poble dominador, i articulat en la seva llengua i de la forma de pensar d'aquest poble estranger. Com poden haver fet empassar-se a l'Àfrica i als africans del segle XXI un escurçó tan mortal?

Les universitats d'Àfrica avui en dia han esdevingut la ciutadella de la dominació estrangera on està instal·lada una elit completament enfocada a l'exterior, cap al país o països dominadors, anomenats actualment "donants". Els africans són formats en aquestes universitats, com aquí al Camerun, en la llengua del blanc, en la manera de pensar del blanc, en filosofia, en teologia, en idiomes, en economia, en dret, en medicina, en farmàcia, en química, en matemàtiques, en física, etc.

Alguns polítics europeus gestionen tan bé aquesta situació que arriben fins i tot a proposar als millors de les elits africanes formades en la dominació, d'integrar-se en les metròpolis europees i deixar-se emportar per la roda de la mundialit-

zació a Europa. Amb les condicions de subdesenvolupament, salaris miserables dels universitaris, els diplomats de les universitats africanes presenten massivament les seves candidatures a aquesta nova forma d'immigració. L'Índia, amb els seus 700.000 enginyers, ha après a posar fre a aquest esquer europeu. De fet, és com si els altres haguessin de suportar la càrrega financera de la formació d'una elit que Europa o l'Amèrica del Nord utilitzaran per a equilibrar les seves economies.

En les universitats de la majoria de països africans l'herència científica mil·lenària dels pobles africans és amagada, fins i tot accedir-hi és prohibit per les reglamentacions, i esdevé inexistent per a l'estudiant que deduirà implícitament que l'home blanc és l'únic posseïdor de la ciència i que només es pot destacar essent el seu alumne brillant. Els acadèmics africans d'aquestes universitats, sense voler-ho i sense saber-ho, es tornen els instruments privilegiats de la perpetuació de la dominació estrangera a casa seva; es tornen, sense voler-ho i sense saber-ho, una cinquena columna ben estructurada que monopolitzarà el poder polític, administratiu, financer i militar en el seu propi país per posarlo al servei de l'estranger. La promoció no serà possible si no és amb la lògica d'aquesta perspectiva.

Aquestes universitats africanes, llavors, només reproduïxen el model destinat a l'alienació perdurable dels pobles africans, fins i tot si de tant en tant alguns sobresalts obliguen a passar per una lleugera manta d'africanitat en aquesta o aquella matèria. En quina disciplina científica de les nostres universitats cameruneses l'herència científica africana recollida durant mil·lenis o almenys durant segles ha esdevingut l'objecte, ja no central, sinó substancial de l'ensenyament i de la formació? Vet aquí on ens trobem avui en dia. S'ha de reconèixer amb humilitat. Dit això, la recerca científica actual i de les pròximes dècades té l'obligació de recollir, ajuntar i rehabilitar l'herència científica africana en tots els camps, i el polític té el deure d'encoratjar, d'enquadrar, de finançar aquesta rehabilitació i d'obrir les portes de les escoles i universitats

a aquest coneixement. No solament serà un bé per als africans i per al desenvolupament d'Àfrica; els estudiants i investigadors de països avui donants afluiran perquè podran finalment endinsar-se en els recursos científics moderns veritablement africans. Haurem deixat de produir males còpies dels discursos científics dels altres; esdevindrem creadors de la ciència en el món de la tecnologia i del pensament mundialitzat.

Llengües estrangeres i formació de "l'illustre il·lustrat i ignorant d'ell mateix"

Voldria parlar sobre un aspecte de les llengües estrangeres poc discutit en les nostres universitats. Les llengües estrangeres no són només llengües exclusives d'ensenyament, com pot ser el francès i l'anglès aquí. Es beneficien de departaments sencers dins de les facultats de filologia, arts i humanitats. Els estudiants s'especialitzen així en l'idioma, la lingüística, la literatura i la civilització dels països d'origen. Fins i tot en d'altres llengües europees com l'alemany, l'espanyol, l'italià, el grec o el llatí, etc., que es beneficien de departaments o de seccions de recerca i ensenyament. Aquests departaments de llengua estrangera es troben en les universitats occidentals i una còpia camerunesa ha estat inclosa en les nostres estructures universitàries. Constato així una situació dramàtica en la qual aquesta còpia africana o camerunesa submergeix els nostres estudiants. En les universitats europees, un estudiant francès, per exemple, que està inscrit en un curs d'alemany, parla, escriu, fa servir la seva llengua francesa des del jardí d'infància. Pensa en la seva llengua, construeix les seves argumentacions en la lògica de la llengua francesa, somia en francès i té una visió del món ben francesa. La llengua alemanya que aprèn des de l'escola secundària és una obertura, un enriquiment que vindrà per implantar-se sobre el seu bagatge del món científic francès, podrà fer-ne la seva professió i podrà navegar entre el món científic alemany i el món científic francès, podrà fer d'intermediari o de pont. L'estudiant japonès que cursa estudis d'alemany no sols domina a la perfecció la llengua japonesa, sinó que està profundament integrat en la seva cultura, en el seu univers religiós japonès, en la seva visió del món japonesa.

JOHN FRIEL

Yaoundé, capital de Camerun

***L'estudiant camerunès
que fa la seva carrera en francès,
en anglès, en alemany,
en espanyol o en italià
és en una majoria aclaparadora
de casos un il·lustre il·lustrat i
ignorant en la seva pròpia llengua***

L'estudiant camerunès que fa la seva carrera en francès, en anglès, en alemany, en espanyol o en italià és en una majoria aclaparadora de casos un il·lustre il·lustrat i ignorant en la seva pròpia llengua camerunesa. Quan li pregunteu: "Quina llengua parles?", us respondrà sovint: "Francès", "Anglès", "Alemany" o "Espanyol/italià", segons les disciplines. Quan insistiu dient: "Això és tot?", dirà: "Sí." Quan afegiu: "Que no tens una la llengua materna?", exclamarà: "Ah, el meu patuès! El parlo una mica." En la majoria dels casos, a penes pot tenir una bona conversa, un raonament en la seva llengua, no sap escriure i no pot llegir ni una carta, ni un poema en la seva pròpia llengua. Aquest il·lustre il·lustrat i ignorant de la seva cultura lingüística és mentrestant cridat a saber la llengua, la literatura, el pensament del món europeu o americà. No ha estat instruït en

Cheikh Anta Diop va traduir la teoria de la relativitat d'Albert Einstein en llengua wòlof

la llengua, ni en el pensament, ni en la literatura, ni en el món que se suposa que són els seus. Aquest *il·lustre il·letrat i ignorant d'ell mateix* interioritzarà essencialment valors i costums europeus, s'integrarà en el pensament i la lògica dels altres, i aplicarà als seus futurs alumnes de les escoles i instituts o als seus estudiants d'universitat els mateixos mètodes occidentals; transmetrà la mateixa lògica de jerarquització científica i de dominació, potser sense saber-ho, potser sense voler-ho. Produïm així en les nostres universitats estudiants de llengua especialistes en les llengües i el pensament dels europeus, però perillosament ignorants de les seves pròpies llengües i del pensament del seu propi poble. És terrible com a sistema de reproducció estrangera; és injustificable pels impostos del contribuent camerunès que financen aquesta mena de cicle d'estudis; és inacceptable i contrari a tota rendibilitat pel desenvolupament d'un país com el Camerun.

En els departaments de francès o d'anglès, els autors africans són, és cert, tractats també, però només aquells que escriuen en la llengua del blanc. Es tracta de llibres publicats des de la fi de la primera guerra mundial en idiomes europeus per africans. Però l'enorme herència lingüística i literària d'Àfrica en les nostres llengües no és presa en consideració en aquests departaments, encara menys en els departaments d'alemany, d'espanyol o d'italià. Aquests estudiants obtindran així els seus diplomes o doctorats mentre romanen profundament ignorants de

la seva pròpia llengua i literatura, és a dir de la seva pròpia herència científica en els dominis que els ocupen. Com voleu que un marc estructurat així sigui cridat a resoldre els problemes que tenen lloc en el seu país, el Camerun? Com voleu que un *il·lustre il·letrat i ignorant d'ell mateix* pretengui un dia conduir amb èxit els destins de la nació com a president de la república, ministre, director general o simplement quadre?

Llengua i canvi de cap polític per a les universitats africanes i cameruneses

Les universitats a Àfrica estan cridades a esdevenir universitats africanes en sòl africà. I la llengua és la base de tot, de tot pensament, de tot articulació, de tot creació. Les llengües africanes han de fer la seva entrada solemne en les universitats africanes com a llengües d'ensenyament, com a llengües de recerca, com a llengües d'estudis comparats amb les llengües estrangeres. Les llengües europees han de deixar de ser les llengües que envoltin l'africà, llengües de dominació i d'alienació estructural. Les llengües europees han de ser a Àfrica llengües subsidiàries, llengües d'obertura i de diàleg franc. Això caldrà fer-ho progressivament, per etapes, però s'haurà de fer, imperativament.

Els departaments de llengües africanes de les nostres universitats no han estat creats pel propòsit d'africanitzar les nostres universitats. Són, com els altres

---

Les llengües europees han de deixar de ser les llengües de dominació i d'alienació estructural, han de ser a Àfrica llengües subsidiàries, llengües d'obertura i de diàleg franc

---

departaments, eines de la lògica del sistema universitari colonial de la metròpoli que feia estudiar aquelles llengües per a l'evangelització –sumar l'ànima de l'africà al cristianisme i a la ideologia de la submissió en la dominació colonial–, per a coneixements antropològics o etnològics i com a passarel·les de comunicació amb el colonitzat. Aquests departaments han existit en la majoria de les universitats de la majoria de potències colonials a París, a Berlín, a Brussel·les, a Londres, etc., i tenien un estatut exòtic amb pocs estudiants. No és, per tant, sorprenent de constatar que, en les nostres universitats africanes, aquests departaments hagin conservat aquest estatut marginal per no dir exòtic, amb poc estudiants, com si no fos una qüestió d'interès nacional!

Els departaments de llengües africanes de les nostres universitats no han d'evolucionar aïlladament i el debat sobre les llengües africanes s'haurà d'allargar. Tot i això, aquests departaments estan cridats a desenvolupar científicament les llengües africanes a escala continental, col·laborant estretament entre universi-

El general Mangada contra la Federació Catalana d'Esperanto

Vull felicitar-vos per l'article publicat en el número 343, sobre “La utilització de l'esperanto durant la Guerra Civil Espanyola”. És molt interessant i alligador. Només hi trobo a faltar que, quan es fa l'exaltació del militar Julio Mangada, no s'anomeni que aquest senyor va prohibir al president de la Federació Catalana d'Esperanto, el senyor Gil Norta, que saludés en nom d'aquesta federació en el XIII Congrés Universal d'Esperanto, celebrat a Praga l'any 1921, sota l'amenaça d'organitzar un gran escàndol si es parlava en nom diferent de l'Estat espanyol (vegeu la revista *Kataluna Esperantisto*, setembre 1921, pàg. 112). També en

la mateixa revista (maig-juny 1931, pàg. 88), llegim: “S-ro Julio Mangada Rosenörn, kiu en sia organo *Hispana Esperanto* kiel diablo en sanktagujo koleras kontraŭ la katalunaj esperantistoj, ĉar li «atingis je la Kongreso de Antverpeno, ke Kataluna Esperantista Federacio ne estu konsiderata *Nacia Societo*»”. En la pàgina 93 del mateix número podem continuar llegint altres actuacions del senyor Mangada contra la Federació Catalana d'Esperanto.

Martí Guerrero i Cots

tats, així com els departaments han de ser prestadors de serveis per a tots els altres departaments de les nostres universitats.

Proposo en la fase actual cinc passos a fer progressivament:

1. Els estudiants dels departaments de francès, anglès, alemany, espanyol, italià o d'altres llengües estrangeres integraran obligatòriament en els seus plans d'estudis una unitat de valors de llengua i literatura en llengües africanes. L'objectiu és d'ajudar a aquests estudiants a llegir, escriure i dominar almenys una llengua africana, a descobrir la literatura en llengua africana, encara que no sigui la llengua local de l'estudiant.
2. Els estudiants de totes les altres facultats, incloent-hi les facultats de ciències i medicina, integraran obligatòriament un mòdul de llengua africana en els seus cursos.
3. La formació programada i accelerada de professors de llengües africanes.
4. L'elaboració de manuals pedagògics especialitzats i adaptats als ensenyaments de llengües africanes en els seus diferents departaments i en les facultats específiques.
5. La utilització sistemàtica d'Internet per al treball científic, d'ensenyament, de vulgarització i de comunicació en llengües africanes.

Aquestes mesures engendraran nous llocs de treball com a traductors, professors de llengües africanes en l'ensenyament primari, secundari, superior i universitari. Hi haurà especialitzacions en aquestes llengües en medicina, farmàcia, física, química, dret, economia, informàtica, etc. Diaris, revistes, llibres seran editats per noves editorials especialitzades en llengües africanes. En la ràdio, en la televisió i en la premsa, una demanda creixent de locutors i de presentadors d'emissions en llengües africanes es farà sentir i impulsarà la creació de llocs de treball.

Perquè aquestes propostes puguin ser posades en pràctica, caldrà un esforç continuat de tots els qui entenen el vincle entre llengua i subdesenvolupament o llengua i desenvolupament. Caldrà explicar, instruir l'opinió pública, els responsables polítics, administratius i universitaris, els professors i estudiants, perquè l'estructura de dominació mental de les universitats a casa nostra sigui desemmascarada i que la caiguda en el

JOHN MARTINEZ PAWLIGA

Les potències occidentals segueixen controlant l'Àfrica

subdesenvolupament per la lògica d'aquestes universitats sigui revelada. Caldrà coratge polític al decisor polític per a orientar les universitats en terra africana en aquesta nova direcció. Però pel bé del seu poble no podrà triar. Podrà diferir aquesta decisió per les estratègies d'accedir al poder o mantenir-s'hi, però no podrà més que diferir-la. Un dia o altre la precarietat política i econòmica i la desintegració avançada dels valors i els costums l'obligarà a agafar el bou per les banyes per salvar la nació.

Les llengües africanes són un element clau per a la recomposició de la personalitat de l'home d'Àfrica, per al restabliment del seu equilibri psíquic i mental, i per a la reconciliació amb ell mateix. La introducció d'aquestes llengües en el sistema escolar i universitari permetrà un desplegament d'energies que el menarà vers un nou desenvolupament econòmic dels nostres països i vers un nou equilibri de la persona i de les nostres societats. Aquesta direcció em sembla que val la pena que sigui presa. Des d'ara.

Traducció: Marc Galabert Macià

Article aparegut en el llibre:

Kum'a Ndumbe III. *L'Afrique s'annonce au rendez-vous, la tête haute! – Discours sur la transmission du savoir, la libération totale et le développement durable des Africains, de la diaspora noire et de leur continent – Contribution à la marche de l'humanité moderne.* Douala, Berlín: AfricAvenir/Exchange & Dialogue, octubre 2007.

*El príncep Kum'a Ndumbe III és professor a la Universitat de Douala (Camerun) i fundador d'AfricAvenir, Fundació pel Desenvolupament, la Cooperació Internacional i la Pau.

Les llengües africanes són un element clau per a la recomposició de la personalitat de l'home d'Àfrica, per al restabliment del seu equilibri psíquic i mental, i per a la reconciliació amb ell mateix